

Novosti Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)

POLONA ŠOLN VRBINC, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
polona.soln@gov.si

MANICA JAKIČ BREZOČNIK, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
Manica.Jakic-Brezocnik@gov.si

JASMINA ARNUŠ TABAKOVIČ, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
jasmina.tabakovic@yahoo.com

● **Povzetek:** Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 12. julija 2011, uporablja pa se od 1. septembra 2013. Kot otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami so v zakonu prvič opredeljeni otroci z avtističnimi motnjami in otroci z okvaro vidne funkcije. Določene so tri vrste dodatne strokovne pomoči: pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, svetovalna storitev in učna pomoč. Prvič so definirane posebne strokovne naloge, ki bi jih izvajali posamezni zavodi in šole. Zakon je prinesel tudi nekoliko spremenjen postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ki v večji meri zagotavlja usmerjanje otrok v skladu z njihovimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, avtisti, svetovalna storitev, dodatna strokovna pomoč, usmerjanje, vzgoja in izobraževanje.

Novelties of the Placement of Children with Special Needs Act (ZUOPP-1)

● **Abstract:** The Placement of Children with Special Needs Act (Uradni list RS, Nr. 58/2011, 40/12-ZUJF, 90/12, ZUOPP-1 (hereinafter referred to as ZUOPP-1)) was adopted by the National Assembly of the Republic of Slovenia at its sitting on 12 July 2011, and was applied on September 1, 2013. According to this act, children with autistic disorders and children with impaired visual function are defined for the first time as children with special educational needs. Three types of additional professional support were determined: providing support to overcome the deficiency, impairment, or disability, advisory services, and learning assistance. For the first time special professional tasks were defined, to be carried out from individual institutions and schools. This act also defines the slightly modified procedure for placement of children with special needs, which better ensures the placement of these children in accordance with their specific educational needs.

Keywords: children with special needs, children with autism, advisory services, additional professional support, placement, education, and training.

1 Uvod

Področje vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami je urejeno z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju ZUOPP-1),¹ ki je bil sprejet že leta 2011, vendar je bila njegova veljavnost odložena do 1. septembra 2013. Na konceptualni ter sistemski ravni skupaj s področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami po vsej vertikali od vrtcev, osnovnega in splošnega srednjega izobraževanja do poklicnega in strokovnega izobraževanja. V skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah (1989) morajo vsi organi pri svojem delu uporabiti načelo največje koristi otroka. To pomeni, da se na področju usmerjanja otrok s posebnimi potrebami zagotavlja zgodnja in takojšnja pomoč ter kontinuum pomoči v programih vzgoje in izobraževanja, pri čemer je treba upoštevati različne potrebe otroka, ki omogočajo njegov optimalni razvoj. Zaradi različnih vzgojno-izobraževalnih potreb otroka je v postopku usmerjanja treba slediti načelu individualiziranega pristopa ter v največji možni meri v postopek vključiti tudi starše oziroma zakonite zastopnike. Z organizacijo mobilne službe (organizacija in izvajanje dodatne strokovne pomoči po šolah in vrtcih), ki jo določa zakon v 20. členu, je izboljšana dostopnost storitev (organizacija vzgoje-izobraževanja čim bližje kraju bivanja), hkrati pa se s tem zagotavlja tudi večja strokovnost dela z otroki s posebnimi potrebami. V postopkih usmerjanja se z vključitvijo strokovnjakov različnih strok zagotavlja interdisciplinarna obravnava otroka. S takšnim pristopom pa se otroku s posebnimi potrebami v procesu vzgoje in izobraževanja zagotavlja najboljša možna pomoč.

Zakon opredeljuje možnost usmerjanja otrok s posebnimi potrebami v različne programe vzgoje in izobraževanja ter možnost prehajanja oziroma vključevanja med programi, določa pripravo individualiziranega

programa za posameznega otroka in omogoča aktivno vlogo staršev v postopku usmerjanja. V nadaljevanju so predstavljene pomembne spremembe v okviru ZUOPP-1, ki jih predhodna zakonodaja ni določala.

2 Mladostniki med 21. in 26. letom

ZUOPP-1 je vzpostavil pogoje za izvajanje kontinuirane pomoči otrokom s posebnimi potrebami v sistemu vzgoje in izobraževanja. V primerjavi s predhodnim stanjem so pravice iz naslova usmerjanja otrok s posebnimi potrebami razširjene tudi na mladostnike s posebnimi potrebami, stare od 21 in 26 let, ki se neprekinjeno izobražujejo v programih poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja ter gimnazijskih programih. Pravica se razširja tudi za tiste, ki so vključeni v posebni program za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, kar pa je v vmesnem času med sprejemom zakona in njegovo uveljavitvijo urejeno tudi v Zakonu o osnovni šoli.² Po starosti so tako otroci in mladostniki s posebnimi potrebami izenačeni s študenti, ki jim država omogoča brezplačno izobraževanje do 26. leta.

3 Otroci z avtističnimi motnjami in otroci z okvaro vidne funkcije

Predhodna zakonodaja je opredeljevala otroke s posebnimi potrebami kot otroke z motnjami v duševnem razvoju, slepe in slabovidne otroke, gluhe in naglušne otroke, otroke z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirane otroke, dolgotrajno bolne otroke, otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Z novo >

1 Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 58/2011 s spremembami).

2 Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 s spremembami).

zakonodajo so kot otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami prvič opredeljeni tudi otroci z avtističnimi motnjami (v nadaljevanju MAS) ter otroci z okvaro vidne funkcije.

V procesu vzgoje in izobraževanja potrebujejo otroci z MAS večje prilagoditve poučevanja socialnih spretnosti in komunikacije ter čim bolj strukturirane učne priložnosti za spodbujanje samostojnosti in organiziranosti, zato so bila za te otroke posodobljena navodila za prilagojeno izvajanje z dodatno strokovno pomočjo v osnovni šoli, navodila za prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom in za posebni program za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, pripravljajo pa se še potrebna gradiva za srednješolsko in predšolsko raven, pri čemer še vedno poteka poskus v treh zavodih za sluh in govor. Gradiva so sproti objavljena na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ).

Stroka s področja zdravja je v okviru zakona predlagala, da se za besedilom »slepi in slabovidni otroci« doda besedilo »in otroci z okvaro vidne funkcije«. Navedeno so predlagali zato, ker menijo, da otrok z okvaro vidne funkcije ne spada v skupino slepih oziroma slabovidnih otrok. Kljub temu so ti otroci zaradi okvare močno ovirani pri šolskem delu, zlasti pri pisanju in branju, zaradi česar prav tako potrebujejo prilagoditve kot strokovno pomoč (npr. otrok z nistagmusom oziroma nehotnim nihanjem zrkla). Kriteriji za opredelitev tega primanjkljaja, ovire oziroma motnje so tako kot za vse druge skupine otrok s posebnimi potrebami opredeljeni in veljajo od 1. maja 2014, sprejel jih je direktor Za-

Z novo zakonodajo so kot otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami prvič opredeljeni tudi otroci z avtističnimi motnjami ter otroci z okvaro vidne funkcije.

voda RS za šolstvo v soglasju z ministrom za izobraževanje, znanost in šport.

4 Dodatna strokovna pomoč – svetovalna storitev

Zaradi zagotavljanja zgodnje strokovne obravnave je na predlog zdravnika predšolskim otrokom zagotovljena pravica do svetovalne storitve kot oblike dodatne strokovne pomoči že pred uvedbo postopka usmerjanja. Tovrstna pomoč je dostopna staršem pri svetoval-

nih delavcih v vrtcih in šolah ter zavodih, ki opravljajo posebne strokovne naloge.

Vsi otroci, pri katerih se pojavi potreba, imajo pravico do kontinuuma pomoči že pred začetkom postopka usmerjanja:

- pomoč učitelja (dopolnilni pouk, pomoč v času podaljšanega bivanja, notranja diferenciacija in individualizacija, učni pripomočki, podaljšan čas dela),
- pomoč šolske svetovalne službe (diagnostika, svetovanje učencem, staršem in učitelju, vodenje),
- individualna in skupinska pomoč (delo v manjših skupinah, prilagoditve metod in oblik dela, učnih in tehničnih pripomočkov, vodenje in evalviranje),
- mnenje in pomoč zunanje strokovne ustanove, kot so npr. pedopsihiatrični dispanzerji, otrokov osebni zdravnik, svetovalni centri, razvojne ambulante (svetovanje otroku, staršem, šoli v obliki neposredne strokovne pomoči), predlog za usmeritev.

Z usmeritvijo v program vzgoje in izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo lahko otrok pridobi prilagoditve in tri vrste dodatne strokovne pomoči:

- učno pomoč,
- pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter
- svetovalno storitev.³

Ura dodatne strokovne pomoči traja 45 minut in jo izvajajo strokovni delavci, ki izpolnjujejo s predpisi določene pogoje. Izvaja se lahko skupinsko ali individualno v oddelku ali zunaj njega, tedensko, lahko pa tudi v strnjeni obliki. Skupno število ur dodatne strokovne pomoči ne sme presegati pet ur tedensko, od tega mora biti vsaj ena ura svetovalnih storitev, ki se izvaja v okviru celostne obravnave otroka, opredeli pa se v individualiziranem programu. Obseg, oblika ter izvajalec dodatne strokovne pomoči se določi z odločbo o usmeritvi.⁴

S svetovalno storitvijo zagotavljamo podporno okolje za uspešnejše vključevanje otroka s posebnimi potrebami, zato je namenjena družinam otroka s posebnimi potrebami, strokovnim delavcem, ki vzgajajo in poučujejo otroka s posebnimi potrebami, ter drugim otrokom, učencem oziroma dijakom iz skupine oziroma oddelka, v katerega je vključen otrok s posebnimi potrebami.

³ 2. člen Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 88/2013).

⁴ Povzeto po 3. in 4. členu Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami.

Za vsakega otroka, za katerega se zagotavlja pravica do dodatne strokovne pomoči, je treba zagotoviti tudi vsaj eno uro svetovalne storitve na teden, vendar:

- v programih za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo največ dve uri tedensko,
- v izobraževalnih programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo največ eno uro tedensko.⁵

Svetovalno storitev izvajajo svetovalni delavci javnega vrtca, šole ali javnega zavoda za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, vzgojitelji predšolskih otrok, učitelji za dodatno strokovno pomoč poleg učne obveznosti ter strokovni delavci v vzgojno-izobraževalnih zavodih, opredeljenih v 20. členu ZUOPP-I.⁶

Strokovna skupina, ki jo imenuje ravnatelj, z individualiziranim programom določi izvajalce, oblike in načine dela za ustvarjanje podpornega okolja za posameznega otroka. Svetovalna storitev, ki jo strokovni delavci izvajajo poleg učne obveznosti ali v okviru svojega rednega dela, obsega:⁷

- *delo z otrokom:*
  - svetovanje glede ustreznih prilagoditev in pripomočkov,
  - individualni pogovori,
  - hospitacije v oddelku,
  - svetovanje glede prilagoditev v domačem okolju,
  - svetovanje glede ustreznosti izbire poklica,
  - svetovanje ob konkretno izpostavljenih problemih, dilemah, vprašanjih ipd.;
- *delo s starši:*
  - svetovanje staršem ob vključitvi,
  - predstavitev pomena in izvajanja specialnih znanj,
  - svetovanje glede prilagojenih gradiv ter prilagojenih pripomočkov,
  - delavnice za starše, sorojence in širšo družino (stari starši),
  - roditeljski sestanki za starše,
  - svetovanje ob konkretno izpostavljenih problemih, dilemah, vprašanjih ipd.;
- *sodelovanje z vrtcem ali šolo:*
  - izobraževanje strokovnih delavcev v obliki seminarjev in individualnih predstavitev posebnih potreb otroka, didaktičnih pripomočkov in opreme, gradiv ter prilagoditev,

- predstavitev posebnih potreb otroka vrstnikom v oddelku (predstavitev posebnih potreb otroka, predstavitev prilagojene opreme, pomen prilagoditev, načini komuniciranja z otrokom),
- sodelovanje v strokovni skupini pri izdelavi, dopolnitvah ter evalvaciji individualiziranega programa,
- ocena ustreznosti prilagoditve okolja in svetovanje,
- svetovanje učiteljem in drugim strokovnim delavcem vrtca ali šole, v katero je vključen otrok,
- svetovanje ob konkretno izpostavljenih problemih, dilemah, vprašanjih ipd.;

Skupno število ur dodatne strokovne pomoči ne sme presegati pet ur tedensko, od tega mora biti vsaj ena ura svetovalnih storitev, ki se izvaja v okviru celostne obravnave otroka, opredeli pa se v individualiziranem programu.

- *delo z vrstniki in njihovimi starši:*
  - predstavitev prisotnosti otroka v oddelku:
    - vrstnikom,
    - staršem na roditeljskem sestanku,
  - različne izkustvene delavnice in predstavitve na temo primanjkljaja ali ovire vključenega otroka za sovrstnike,
  - svetovanje ob konkretno izpostavljenih problemih, dilemah, vprašanjih ipd.;
- *delo z zunanjimi ustanovami:*
  - sodelovanje s strokovnjaki s področja zdravstva (fizioterapija, delovna terapija, psihiatrija, oftalmologija, pedopsihiatrija),
  - sodelovanje s humanitarnimi ustanovami,
  - sodelovanje z Zavodom RS za šolstvo,
  - sodelovanje s centri za socialno delo,
  - sodelovanje z društvi,
  - sodelovanje z distributerji specialne didaktične opreme, optičnih pripomočkov,
  - sodelovanje z občino ipd.

Svetovalna storitev kot nova oblika dodatne strokovne pomoči se torej izvaja na ravni vrtca, šole ali zavoda, lahko pa tudi v dijaških domovih. Svetovalna storitev je namenjena tako otrokom, staršem, učiteljem, mentorjem in vključuje:

- informiranje v zvezi s postopki in procesi dela z otrokom;
- usmerjanje, usposabljanje in vodenje za izvajanje konkretnih nalog;
- svetovanje metodoloških, didaktičnih, metodičnih >

5 5. člen Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami.

6 6. člen Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami.

7 <http://www.mizs.gov.si>.

- in drugih priporočil;
- konzultacije kot ekspertno pomoč in podporo v samostojnem iskanju načinov in poti za reševanje kakovostnejših načinov in poti za reševanje problemov ter supervizijo za spodbujanje in podporo profesionalni identiteti strokovnih in vodstvenih delavcev.

5 Fizična pomoč in tolmač

Doslej so bili do fizične pomoči upravičeni le gibalno ovirani otroci. Zakon pravico ponekod širi, in sicer:

- težje in težko gibalno oviranim otrokom, ki so usmerjeni v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, se lahko za izvajanje fizične pomoči v času poteka vzgojnega

Doslej so bili do fizične pomoči upravičeni le gibalno ovirani otroci. Zakon pravico ponekod širi.

dela v vrtcu, izvajanja obveznega in razširjenega programa osnovne šole ali izvajanja organiziranega izobraževalnega dela v srednji šoli dodeli stalni ali začasni spremljevalec;

- stalni ali začasni spremljevalec se za izvajanje fizične pomoči lahko dodeli tudi slepim otrokom, ki so usmerjeni v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo v času poteka vzgojnega dela v vrtcu ter praviloma

Začasni spremljevalec na šolah ni sistemiziran, ampak šola otroku omogoči fizično pomoč pri nekaterih dejavnostih, opredeljenih v strokovnem mnenju in podrobneje v individualiziranem programu.

le v času izvajanja obveznega in razširjenega programa v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole, izjemoma pa tudi kasneje, če tako posebej v strokovnem mnenju utemelji komisija za usmerjanje;

- izjemoma se začasni spremljevalec za izvajanje fizične pomoči lahko dodeli slabovidnemu otroku, otroku z okvaro vidne funkcije, dolgotrajno bolne-

mu otroku, otroku z MAS ter otroku s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, in sicer za pomoč pri vključevanju v posamezne dejavnosti vzgojnega oziroma vzgojno-izobraževalnega programa v času poteka vzgojnega dela v vrtcu, izvajanja obveznega in razširjenega programa osnovne šole oziroma izvajanja organiziranega izobraževalnega dela v srednji šoli.

Začasni spremljevalec je nadomestil občasnega spremljevalca, ki smo ga poznali pred uporabo ZUOPP-1, zanj pa veljajo enaka pravila.

V 17. členu Pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje je določeno, da vrtec sistemizira delovno mesto spremljevalca, če ne more zagotoviti izvajanja odločbe o usmeritvi v okviru obstoječe kadrovske strukture oziroma na drug način. Obseg delovne obveznosti in čas trajanja delovnega razmerja spremljevalca določimo glede na

številu otrok, katerim je zagotovljena fizična pomoč, in obseg oziroma številu ur fizične pomoči, ki izhaja iz odločbe o usmeritvi oz. individualiziranega programa.

številu otrok, katerim je zagotovljena fizična pomoč, in obseg oziroma številu ur fizične pomoči, ki izhaja iz odločbe o usmeritvi oz. individualiziranega programa.

Začasni spremljevalec na šolah ni sistemiziran, ampak šola otroku omogoči fizično pomoč pri nekaterih dejavnostih, opredeljenih v strokovnem mnenju in podrobneje v individualiziranem programu.

ZUOPP-1 je ukinil možnost dodelitve spremljevalca v prilagojenem programu osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom.

Z ZUOPP-1 je prvič eksplicitno zapisana pravica gluhim in naglušnim otrokom do tolmača slovenskega znakovnega jezika v izobraževalnem sistemu.⁸

To pravico so sicer imeli že doslej, saj se gluhi

učenci in dijaki lahko usmerijo v:

1. izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ki jo po novem lahko izvajajo tudi tolmači,
2. prilagojene izobraževalne programe z enakovrednim izobrazbenim standardom.

Prilagojeni izobraževalni program osnovne šole za gluhe in naglušne izvajajo Center za sluh in govor Maribor, Center za korekcijo sluha in govora Portorož in Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana (v nadaljevanju ZGNL).

Tudi dijaki v ZGNL imajo možnost uveljavljati tolmača na poklicni maturi ter na zaključnem izpitu, prav tako ima dijak to pravico v drugih srednjih šolah.

6 Opravljanje posebnih strokovnih nalog

Za vzpostavljanje ustreznih strokovnih pogojev za delo z otroki, starši, učitelji in mentorji ter za delo in zaposlovanje strokovnjakov posameznih strok bodo lahko nekateri zavodi pridobili pravice do izvajanja posebnih strokovnih nalog. Poleg vzgojno-izobraževalnih programov bodo lahko izvajali tudi druge strokovne naloge, in sicer:

- mobilno službo (organizacija in izvajanje dodatne strokovne pomoči v drugih vzgojno-izobraževalnih zavodih),
- svetovalne storitve (pomoč pri izdelavi individualiziranih programov, evalvacija, svetovanje staršem, učiteljem, otrokom),
- izposojajo didaktičnih materialov in pripomočkov, učbenikov in gradiv,
- razvijanje stroke (razvoj aplikativnih strategij dela, razvoj instrumentov in strokovnih podlag, metodoloških aparatov za pripravo individualiziranega programa, evalvacije),
- organiziranje in izvajanje nadaljnega strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja strokovnih delavcev,
- organiziranje in izvajanje seminarjev za starše.

Pomemben del nalog se nanaša na poklicno usmerjanje. Poklicno usmerjanje bo ena ključnih nalog zavodov za izvajanje strokovnih nalog na področju usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in bo sestavni del družbene pomoči učencem, ki se usmerjajo. Cilj poklicnega usmerjanja bo izbira ustrezne smeri izobrazbe in uspešna vključitev v delo. Poklicna usmeritev bo pot do uspešne osamosvojitve, ki mora nakazovati usposobljenost za samostojno delo in neodvisnost v skladu s posameznikovimi zmožnostmi in sposobnostmi.

Na MIZŠ pripravljamo koncept in predlog mreže šol in zavodov, ki bodo lahko kot podporni centri šolam zagotavljali pomoč z opravljanjem strokovnih nalog, pogoj za dodeljevanje nalog za izvajanje te javne služ-

be je sprememba Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki je tik pred postopkom sprejemanja, in sprememba Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami, ki bo lahko sledila spremembi zakona.

7 Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami

Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ki je določen IV. delu, od 22. do 40. člena ZUOPP-I, je prinesel pomembne spremembe predvsem glede oblike in izvajanja dodatne strokovne pomoči, medtem ko sam postopek usmerjanja ni bistveno spremenjen, saj ohranja usmeritev v programe vzgoje in izobraževanja na podlagi strokovnih mnenj komisije za usmerjanje prve stopnje, ki deluje na Zavodu RS za šolstvo (v nadaljevanju ZRSS), in komisije za usmerjanje druge stopnje, ki deluje pri drugostopenjskem, pritožbenem organu - MIZŠ.

Postopek usmerjanja otroka s posebnimi potrebami se začne s pisno zahtevo staršev, vloženo na območni enoti ZRSS v kraju stalnega prebivališča otroka, zahtevo za usmerjanje pa lahko zase vloži tudi oseba, starejša od petnajst let. Po novem, če pride do kolizij ravnanj med otrokom in starši, se otroku določi skrbnik za posebne primere, ki ga postavi center za socialno delo (v nadal-

Poklicno usmerjanje bo ena ključnih nalog zavodov za izvajanje strokovnih nalog na področju usmerjanja otrok s posebnimi potrebami in bo sestavni del družbene pomoči učencem, ki se usmerjajo.

jevanju CSD). Pomembna novost se nanaša na vlagatelja zahteve za uvedbo postopka, to je vzgojno-izobraževalni oziroma socialnovarstveni zavod, v katerega je ali bo vključen otrok. Če zavod oceni, da je treba preveriti ustreznost programa, v katerega je vključen otrok, je v skladu z drugim odstavkom 25. člena ZUOPP-I dolžan vložiti zahtevo za začetek postopka. V takem primeru, kadar se postopek ne začne na zahtevo staršev, je treba zahtevo za začetek postopka usmerjanja vročiti tudi staršem. ZRSS pridobi od vlagatelja vso strokovno dokumentacijo (štejejo zdravstvena, psihološka, specialnopedagoška, socialna in druga poročila), ki vključuje že opravljene obravnave otroka ter poročilo vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga obiskuje otrok, iz katerega je razvidno, da je bil otroku zagotovljen kontinuum pomoči.

Komisije za usmerjanje

Komisije za usmerjanje prve in druge stopnje so imenovane glede na vrsto ovir, motenj in primanjkljajev, sestavljajo pa jih trije člani: specialni pedagog ustrezne smeri, psiholog in specialist pediater ali specialist pedopsihiater oziroma specialist šolske medicine, praviloma pa tisti, ki otroka obravnava z vidika njegovih posebnih potreb. Komisija lahko v soglasju z uradno osebo, ki vodi postopek, v svoje delo vključi tudi specialista pedopsihiatra ali specialista fizikalne medicine in rehabilitacije ali okulista ali avdiologa oziroma katerega koli specialista medicine, ki je ključen za ugotavljanje otrokovih posebnih potreb. Komisija mora pred odločitvijo pridobiti pisno ali ustno mnenje otrokovega vzgojitelja ali učitelja.

Težave so predvsem pri zagotavljanju potrebnih strokovnjakov, predvsem pedopsihiatrov, ki jih v Sloveniji ni veliko. Zaželeno je, da bi komisija lahko v svoje delo vključevala ne le specialiste medicine, temveč tudi strokovnjake z drugih področij (logoped, surpedagog idr.).

Komisija za usmerjanje prve stopnje v strokovnem mnenju ugotovi, da usmeritev ni potrebna, ali predlaga usmeritev v ustrezen program vzgoje in izobraževanja ter opredeli vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje in na podlagi ugotovljenih vzgojno-izobraževalnih potreb otroka poda predlog njegove usmeritve v ustrezen vzgojno-izobraževalni program. Strokovno mnenje pošlje staršem oziroma vlagatel-

Če zavod oceni, da je treba preveriti ustreznost programa, v katerega je vključen otrok, je v skladu z drugim odstavkom 25. člena ZUOPP-1 dolžan vložiti zahtevo za začetek postopka.

ju ter vzgojno-izobraževalnemu zavodu, v katerega je oziroma bo vključen otrok. Na posredovano strokovno mnenje lahko starši oziroma vlagatelj zahteve podajo pripombe v osmih dneh, na podlagi katerih lahko ZRSS od strokovne komisije zahteva dopolnitev strokovnega mnenja, dodatno obrazložitev ali ponovno obravnavo in na podlagi tega izda odločbo o usmeritvi. Pred izdajo odločbe mora ZRSS ugotoviti, ali lahko vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je oziroma bo vključen otrok, izpolnjuje pogoje za sprejem otroka oziroma za izvajanje ukrepov. Če vzgojno-izobraževalni zavod ne more izpolniti pogojev za sprejem otroka oziroma zagotoviti izvajanja ukrepov, mora ZRSS s sodelovanjem staršev določiti najustreznejši vzgojno-izobraževalni zavod, ki izpolnjuje pogoje. Če se starši ne strinjajo s predlaganim vzgojno-izobraževalnim zavo-

dom, vključi ZRSS otroka v najbližji vzgojno-izobraževalni zavod, ki izpolnjuje pogoje za izvajanje odločbe o usmeritvi.

Glede določitve preverjanja ustreznosti usmeritve ni novosti. Če komisija za usmerjanje oceni, da je treba preveriti ustreznost usmeritve v program vzgoje in izobraževanja, v strokovnem mnenju določi rok za preverjanje ustreznosti, ki ne sme biti krajši od enega leta in ne daljši od petih let. Na tej podlagi mora ZRSS po uradni dolžnosti preveriti ustreznost usmeritve na podlagi mnenja, ki ga pripravi vzgojno-izobraževalni zavod oziroma socialnovarstveni zavod, v katerega je vključen otrok s posebnimi potrebami, poročilo o izvajanju individualiziranega programa in njegovo evalvacijo, pridobi pa tudi mnenje komisije za usmerjanje. Če ZRSS na podlagi mnenja, ki ga pripravi vzgojno-izobraževalni zavod oziroma socialnovarstveni zavod, v katerega je vključen otrok, in mnenja komisije za usmerjanje ugotovi, da je usmeritev ustrezna, jo potrdi. Če ugotovi, da usmeritev ni ustrezna, jo spremeni po postopku, določenem za usmerjanje otrok.

Odločba o usmeritvi prve stopnje in vročanje

Tudi glede odločbe o usmeritvi prve stopnje ni bistvenih novosti. Novost se nanaša na obveznost ZRSS, da mora uradna oseba, ki vodi postopek, izdati odločbo v 30 delovnih dneh od prejema strokovnega mnenja, enako pa mora ravnati v primeru dopolnitve, dodatne obrazložitve ali pridobitve novega strokovnega mnenja komisije. Z odločbo o usmeritvi prve stopnje odloči o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami v program vzgoje in izobraževanja ali pa z odločbo ugotovi, da usmeritev ni potrebna.

Po novem, če se otrok usmeri, se z odločbo od-

loči tudi o vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka, začasnem ali stalnem spremljevalcu ter o pravici do tolmača slovenskega znakovnega jezika, ki je dana gluhim in naglušnim, ki se sporazumevajo v slovenskem znakovnem jeziku in so usmerjeni v programe vzgoje in izobraževanja otrok.

Odločba o usmeritvi se vroči staršem oziroma starejšemu mladoletniku osebno s priporočeno pošto pošiljko, drugim vlagateljem zahteve ter vzgojno-izobraževalnemu zavodu, v katerega je vključen oziroma bo vključen otrok, pa tako, da jo dostavijo v hišni predalčnik ali poštni predal v prostorih izvajalca poštnih storitev. Če ima otrok rejnika, se odločba osebno s priporočeno pošto pošiljko vroči tudi rejniku in pristojnemu CSD.

Pritožbeni postopek

Zoper odločbo o usmeritvi, izdano na prvi stopnji, lahko vložijo pritožbo starši in starejši mladoletnik v 15 dneh od njene vročitve. O pritožbi odloča drugostopenjski organ, ki po novem zaradi zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja, napačne uporabe materialnega prava ali bistvene kršitve določb postopka izpodbijane odločbe o usmeritvi ne sme odpraviti odločbe in zadeve vrniti v nov postopek, če je nepravilnost mogoče odpraviti. Če je pritožba podana zaradi nepopolno ali zmotno ugotovljenega dejanskega stanja, mora drugostopenjski organ pred odločitvijo obvezno pridobiti strokovno mnenje komisije za usmerjanje druge stopnje.

Sprememba odločbe

Starši, starejši mladoletnik, vzgojno-izobraževalni zavod, socialnovarstveni zavod ali CSD lahko pred ZRSS podajo zahtevo za spremembo usmeritve ali predčasno prenehanje veljavnosti dokončne odločbe o usmeritvi ali njenega dela, če se po dokončnosti odločbe o usmeritvi spremenijo okoliščine, ki vplivajo na ustreznost usmeritve otroka. Sklep o začetku postopka za spremembo odločbe o usmeritvi lahko izda tudi ZRSS po uradni dolžnosti, če je to potrebno za zaščito javne ali otrokove koristi.

Dolžnost staršev glede izvršitev odločbe

Starši so dolžni vključiti otroka s posebnimi potrebami v vrtec, šolo ali zavod v skladu z dokončno odločbo o usmeritvi v 15 dneh od njene dokončnosti, če z odločbo o usmeritvi ni določeno drugače. Te obveznosti petnajstdnevnega roka pa z novim ZUOPP-1 nima več vrtec, šola ali zavod, v katerega mora biti vključen otrok s posebnimi potrebami v skladu z dokončno odločbo o usmeritvi, ima le dolžnost vključitve otroka. Če se otrok s posebnimi potrebami ne vključi v vzgojno-izobraževalni zavod, v katerega je bil usmerjen, mora ta zavod o tem nemudoma obvestiti ZRSS in inšpektorja, pristojnega za šolstvo. V primeru ne vključitve otroka s posebnimi potrebami v vzgojni ali socialnovarstveni zavod mora ta obvestiti ZRSS in inšpektorja, pristojnega za šolstvo, ter CSD.

Individualizirani program

ZUOPP-1 natančneje opredeljuje individualizirani program, ki ga mora izdelati vzgojno-izobraževalni zavod oziroma socialnovarstveni zavod najkasneje v 30 dneh po dokončnosti odločbe. Z individualiziranim

programom se v programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo določita organizacija in izvedba dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, izvajanje svetovalnih storitev in izvajanje učne pomoči. V pripravo in spremljanje individualiziranega programa morajo biti vključeni starši in otrok s posebnimi potrebami, upošteva njegovo zrelost in starost. Staršem individualiziranega programa

Po novem, če se otrok usmeri, se z odločbo odloči tudi o vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka, začasnem ali stalnem spremljevalcu ter o pravici do tolmača slovenskega znakovnega jezika.

ma ni treba podpisovati, kot je velikokrat napačno tolmačeno. Individualizirani program je treba najmanj v vsakem vzgojno-izobraževalnem obdobju evalvirati in ga po potrebi spremeniti.

Z individualiziranim programom se določijo:

- cilji in oblike dela na posameznih vzgojno-izobraževalnih področjih;
- strategije vključevanja otroka s posebnimi potrebami v skupino;
- potrebne prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju znanja, doseganju standardov in napredovanju;
- uporaba prilagojene in pomožne izobraževalne tehnologije;
- izvajanje fizične pomoči;
- izvajanje tolmačenja v slovenskem znakovnem jeziku;
- prehajanje med programi in potrebne prilagoditve pri organizaciji, časovna razporeditev pouka;
- veščine za čim večjo samostojnost (prilagoditvene spretnosti) in načrt vključitve v zaposlitev.

Podzakonski akti

Podzakonski akti ZUOPP-1 so bili že sprejeti, in sicer:

- Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami,
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisiji za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami,
- Pravilnik o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu,
- Navodila za delo komisij za usmerjanje,
- Kriteriji za opredelitev primanjkljajev, ovir oziroma motenj za vse skupine otrok s posebnimi potrebami.

8 Sklepna misel

Od priprave in sprejema ZUOPP-1 sta minili dobri dve leti. Izkazalo se je, da bodo potrebni nekateri manjši popravki, in sicer:

ZUOPP-1 je ukinil možnost dodelitve spremljevalca v prilagojenem programu osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom, kar bo na šolah in zavodih, ki izvajajo ta program, velika težava. Otroci potrebujejo fizično pomoč, zato bo naš predlog sprememba zakona v tem delu.

Termin začasni spremljevalec, ki je pravzaprav nadomestil občasnega, je povzročil kar nekaj terminološke zmede in napačnega razumevanja.

Pravico do tolmača slovenskega znakovnega jezika ugotavljajo komisije na CSD, zato bomo pravico do tolmača v okviru vzgojno-izobraževalnega dela vezali na odločbo oziroma izkaznico, s katero se izkazuje, da je otroku priznana pravica do tolmača v skladu z določili Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika.

Postopek usmerjanja je še vedno v preveliki meri vezan na papirno obliko dela, zato bi bilo nujno, da se dokumentacija vodi v elektronski obliki. Enota za spremljanje vseh postopkov mora postati otrok s posebnimi potrebami in ne izdana odločba, ki jih ima posamezni otrok v okviru šolanja velikokrat več; nimamo prave evidence, ki bi lahko služila za načrtovanje politik. Okrepiti bo treba tudi sistem spremljanja in evalvacije pomoči.

Načrtujemo, da bomo v kratkem oblikovali strateški svet. K sodelovanju bomo povabili strokovnjake z različnih področij in ljudi, ki prihajajo iz prakse. Pripraviti je treba strategijo celotnega področja in postaviti moderen, prožen sistem, ki bo omogočal razvijanje in uveljavljanje sposobnosti posameznega otroka in ne bo temeljil na ugotavljanju otrokovih pomanjkljivosti. <

Literatura

1. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
2. Konvencija o otrokovih pravicah (1989). <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105> (10. 3. 2014).
3. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12 ZUJF in 90/12).
4. Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013).
5. Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013).
6. Pravilnik o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu (Ur. l. RS, št. 10/2012).
7. Pravilnik o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (Ur. l. RS, št. 75/2005, 76/2008, 77/2009 (79/2009 popr.), 102/2009, 105/2010, 92/2012 (98/2012 popr.).
8. http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/izobrazevanje_otrok_s_osebniimi_potrebami/zakonodaja/ (14. 3. 2014).